аговештенија
д Страгарима.

Излази сваки дан осим недељних и празничних дана.
Стаје у Србији: на годину 120 гр., на 6 месеца 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ч.; а у Аустрији: на годину 17 фор. и 76 новч. без штемларине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. од врсте за три пута.
Ненаплаћена писма примају се само од дописника и шаљу се на редакцију; а пренумерацију у наплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају

БРОЈ 227. У СУБОТУ 10. ДЕКЕМБРА 1866. ГОДИНА VI.

У Београду, 9. Декембра.

Енглеска, нарочито пак лондонска штампа остави се ипак свога у једну руку непријатељског а у другу неутрално-апатичког гледишта у смотрењу источног питања, па се окрену назорима здравијим и политички паметнијим.

Свако поштовање енглеској моћи и важноме енглеском гласу у Европи, али државници енглески не могу ипак да се не упитају: да ли ова моћ и овај глас енглески могу да зауставе или и само смету природно нужни процес у животу источних народа?

На ово питање, које проистиче из мудре предувиђавности и јасно ваља да се посмотри, знаменитији жирналисте у Енглеској нису могли да се не осврну, те сад развијају погледе, који показују да су они истина могли грешити, али и да су кадри да до лепших назора дођу.

„Тајмс“ каже изреком, да нема симпатија за јелинизам, али опет зато мора да призна, да је ствар његова племенита, и да ретко оно јунаштво, што га показаше Крићани, мора свуд у Европи да побуди симпатије. Тиме се већ непосредно заузима за ствар, за коју налази да је племенита. А будући је та ствар неколиким народима на истоку идентична, то овим уједно сведочи и исповеда да је она и праведна.

Много одсудније остали се велики журнали лондонски заузимљу за оне, који колико су судбине жалосне толико је и такве нису заслужили, па се пуштају да докажу да је нужно, да се источно питање један пут већ реши. У том погледу „Дели Њус“ изводи да је најприроднији начин за решење источног питања у томе, да се три главна источна народа, на име Словени, Румуни и Јелини саставе у конфедерацију, а таква би конфедерација лепо могла да постоји, као што н. пр. постоји швајцарска, где такође имају различити народи, Немци, Французи и Италијани, па опет су државно међу собом везани.“

С радошћу поздрављамо ово суђење „Дели-Њуса“, које је са свим на свом месту.

И доиста, ово је једина зрела мисао, којом се из тешкога источног питања може да заметне клица дугоме и срећном миру у Европи. Ми од толико већ времена залажемо сву своју снагу представљајући тај начин решења и настојавајући да нам се мисао иста одомаћи и код куће и на страни.

Како пак ствари у Европи стоје, како је великим силама подељена моћ територска, како су кабинетима интереси међу собом у противоборству, и најпосле како се сви народи апсолутно држе начела народности, — према свему томе нема лепшега начина да се ствари на истоку доведу у ред и поставе у стање здраво, до тај, да се три најглавније народности источне ослободе па под гарантијом главних сила европских установе као самосталне државе федеративне. Тим би се Европи измирили интереси, који су иначе противни једни другима, а равнотежа би, као што је случај и с установљењем слободне Италије, постала још чвршћа и солиднија.

А што се на име тиче Енглеске, она би, ако племенити државници њени добро познају одношаје источне, ваљало нарочито да тежи за федерацијом на истоку, и за њу да не жали труда. Никаквом другом формом до јединствено федеративном не би се ту Енглеској могли да сачувају правични интереси.

Кад бисмо се пак хтели да упитамо: да ли би народи пристали да се овако установе, то одговорити морамо да пристати хоће. Јелини су велику своју историју задобили у федерацији, Словени су умно и поникли из федерације, а Румунима само би добро дошла. Конфедерација источна најприроднија је форма будућности.

А савез је међу овим народима и због тога могућан, што би у њему сви подједнако могли да сачувају и слободу и народност своју. Докле у свету има великих држава, сви народи морају да сачињавају државе велике; а почем мален народ не може, то се мора да здружи с најближим па да представља државу велику. Ово је логика нужности.

Словени, Румуни и Јелини једне су вере, од толико столећа имају једнаку историју, а и интереси су им свима једни исти: слобода ће им њихова бити општа или ће сви заједно носити ланце ропства. Свест ове истине прави та три народа далеко сроднијом стихијом него што су Немци, Французи и Италијани у Швајцарској, и зато је конфедерација међу њима и у самом зачетку чвршће утврђена него и швајцарска, где свака народност може да се врати великоме слободном народу, кад би се Швајцарска распала.

Тријумф је дакле то истине и слободе, кад на Темзи већ појимају да европски интереси изискују да се исток уреди федеративно.

Хоћемо ли да из густих облака место страшнога пљуска што поплављује да падне свежа и плодоносна роса, то јавна мисао у Европи треба код влада својих да настојава да се припозна ова потреба, коју је „Дели Њус“ тако лепо појмио. Тако може да се избегне поразни рат европски а заведе благословен мир.

Енглеска дакле штампа пошавши овим природним путем у источним пословима користује много свеопштој ствари слободе, и ми само желети можемо да ту ствар све озбиљније заступа.

Тим начином истина задобива своје признање.

НАШЕ ЈАВНО ВАСПИТАВАЊЕ.

I. НАРОДНЕ ШКОЛЕ У СРБИЈИ.

(Свршетак из бр. 225.)

4) Још бисмо споменули и „*Прва Знања*“. Као што већ приметисмо, кад је та књига писана, јамачно се мислило, да ће учитељи надокнадити што у њој недостаје, па разгранати оно што је ту кратко. Но као што знамо, та је мисао и остала само мисао, па се показало да такву књигу треба са свим друкчије, мало пространије написати. При томе ваља нам напоменути, да би ону главу, која говори о трома царствима природе, требало с особитим старањем израдити и дрворезе јој додати. Корист природних наука опште је припозната: сујеверности, неваљалства, и неверовања са свим би нестало међу људма, кад би се те науке распространиле у народу. Али ту није доста да се само чита и на изуст искаже, од тога фајде је слабо за благообразност народну. Истом кад се оно, што је речима казано, види и у лику, па тим начином ствар се може да разуме, истом тада ова ће наука принети плода. Па нек онда сељачко дете и не иде у већу школу, опет ће се опростити сурове сујеверности, не ће се страшити природних појава, а страшити се ових Хришћанина је недостојно. А и мимо то, познавање природе приносиће човеку још и разне друге користи у приликама живота. И она глава у овој књизи, која учи како се здравље чува, ваљало би темељније да се преради, а ово је тим лакше, што ми о тој ствари већ имамо лепих популарних књига.

Ово су примедбе, што их хт дох да напоменем.

Сад остаје још неколико речи да се каже о средству, које би велико зло: неспремност учитеља, могло да отклони или барем у неколико да умали.

Ни један разборит и изображен Србин не ће хтети да одриче да ће сва наша образованост стојати на слабим ногама, докле год не узимамо педагогијског завода. Као што је страх божји почетак премудрости, тако је исто и педагогијски васпитан и систематички за своју струку изучен учитељ основа свакоме поспешном душевном развијању. „Реч убија душу,“ каже свето писмо, а неспремљени учитељ подсеца корен, из кога прекрасно дрво просвете могло би у отаџбини нашој да поникне. Добар учитељски персонал у првопочетним школама Архимедова је точка, на којој би се сјајан свет умнога цветања могао да подигне.

Пре свега дакле дајте нам педагогију, ту колевку учитељску.

Али поставивши да би влада наша усвојила ову мисао, ипак не може од ње са свим брзо бити и реалне користи. Ми ту само два пута пред собом имамо:

а) Или нек влада наша каквог ваљано изображеног младића (јер ту треба младићска снага) оправи о државном трошку да прође по протетанским странама Немачке, на име по Пруској, Баденској и Вајмару, где се народна изображеност најјаче развија и најбоље управља, па да проучи како је тамо у народним школама. Ваља сазнати и проучити: 1) основну методу обучавања, 2) како се учитељи изображавају, и 3) проћи и пресудити напретке, који се у којој земљи и по каквој методи постизавају. Само се од себе разуме да би испитати требало и како су предмети подељени, колики су, какво им је начело узето за основу и т. д. За тим резултати овога научног пута требало би да се узму па по њима наше основне школе преобразе. Педагогију подићи — то би наравно био посао, који се уз то предузети мора.

б) Или нека влада наша позове људе који су изучавајући педагогију изобразили се за ваљане учитеље н. пр. у Пруској. Ту би било на месту што ми један од наших најодличнијих учених људи и патриота рече. На име нек се дозове у Србију који Словенин н. пр. Пољак из Познањске (у Пруској), који је и сам служио у школи, па и у самој педагоји, ваљаних знања има и познат је с духом свега онога, што иде у народно васпитавање, па пошто би научио српски нека му се преда да уреди педагогију. Док би пак педагогија могла да приноси плода, министарство би просвете можда могло да се послужи саветима таква стручна човека па да предузме преобразити и саму методу у нашим школама.

Оволико сам имао о нашим школама да кажем; а други пут ћу погледати на гимназије.

.о-е.

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Сабори по круновинама аустријским, изван можда угарскога и хрватског, сви ће бити распуштени још до Божића, а ако би који молио, да му се седнице продуже, то ће му допуштено бити да заседава до нове године. По новој години расписаће се нови избори, па онда сазвати у Беч „легални заступници неугарских краљевина и земаља“. По министарским круговима поуздано држе да ће „Пољаци“ доћи у Беч, а и Чехе надају се да ће понудама и гарантијама задобити.

У Загребу 5. ов. м. кад се претресаше адреса на сабору, рече Стојановић: Хрватска може и с Угарском да постигне целину својих земаља. Не појима како партаја, која не ће да се измири с Угарском, може да тежи за сједињењем с Бечом. Ако је у сједињењу с Угарском каква погибија, за што се онда суноврат иде у другу погибију? Који израде те се састави централни парламенат, ти ће потписати пропаст Аустрије. Боговић се заузимаше за сједињење с Угарском; рече да се прогматичка санкција тиче само престолног наследства, а не права народних. Владика Штросмајер говораше за федерализам. Наши су државници, рече, људи без карактера. Одбаца и сједињење с Угарском и централан парламенат, но хоће самосталност тројне краљевине у свези федеративној. Приметити нам ваља да адреса доиста прекида договоре с Угарском, и обраћа се истина Бечу, али су ту постављени услови такви, да из њих произлази да Хрватска хоће да има одрешене руке и према Бечу и према Пешти. Јавили смо јуче да је адреса та примљена за основу понаособној дебати.

„Хон“ се враћа на последњу дебату угарског сабора, при којој је поведена била реч и о питању народности. Кад сабор — вели „Хон“ — суди да

му одбор за заједничке послове може наставити своју радњу, онда је надлежан да пусти да и одбор за питање народности настави своја саветовања, па свету покаже основе, по којима се грађани ма које народности имају у нашој земљи задовољити. Ако се влади не обрече да ће одбор за заједничке послове наставити да ради, јер у опште не можемо да издајемо законе, онда нико не ће захтевати од нас, да и одбори, који су по другим пословима састављени, изнесу на јавност шта израде.

Чешком је сабору 5. ов. м. дотична комисија поднела извештај о ономе, што је гроф Тун предложио у смотрењу измене у изборном реду. Комисија предлаже ту двоје, на име: чешка већина иште да влада ускори с том ствари како би се још о садашњим седницама могла решити; а немачка мањина оставља да влада учини то кад јој буде могућно. Решавање се још није предузимало.

„П. Лојд“ пише да се у Бечу без престанка састају министри па држе саветовања. И неколики одличнији људи, који су као политичари на гласу а не припадају владиним круговима, позвани су у та саветовања, која се искључиво тичу новог уређења монархије. „Цукупфт“ каже да се ствар измирења с Угарском покварила са свим, и од свега посла да нема ништа, у колико се мислило израдити штогод са садашњим сабором.

Пруски се сабор занима изборним редом за северно-немачки парламенат. 5. ов. м. питаше заступник Леве шта је с изменама, које Мекленбург хоће да се учине у закону о том изборном реду. На то одговори Бизмарк напоменувши измене, које су и од пруске стране учињене у истом закону. Политичка би — рече — погрешка била, да се каквим новим предлогом о овој ствари развуче састанак парламента.

Париски дописник „Келн. Цтг.“-а саопштава неке ствари о цару Наполеону, које су веома знамените. На име Наполеон се вратио старој својој мисли да скопча алијанцију међу народима латинске расе, па да може да се одупре продирању германства, које је почело мах да преотимље. Кажипрст је у овом правцу не само у ономе, због чега је Флерија послан у Флоренцију, него и у томе, што су из Париза нарочито настојавали да краљица шпањолска иде у Лисабону походити двор португалски.

У другим једним новинама за генерала Флерија читамо да у Флоренцији доиста има да изради алијанцију за узајамну обрану и нападање међу Италијом и Француском, али да у томе до сад није могао никако да успе. С почетка се обраћао непосредно Виктору Емануилу, а он му је одговорио да као уставан краљ мора такве ствари да преда својим министрима. Па генерал ни код Рикосолије не постиже ништа, јер му је овај одговорио избегавајући и храбрећи га за доцније.

„Монд“ саопштава писмо, којом римска столица позива све владике да дођу у Рим, где има да се прослави осамнаесто-стогодишњи спомен о мучеништву св. Петра и Павла. Писмо је ово посве црквеног значаја, и објављује, да је Пије IX., „ако права свемогућнога Бога, као што се можемо надати, отклоне буру која грози“, наумио да у Јуну месецу 1867 држи две полујавне конзисторије, а за тим би се после 29.(17.) н. м. достојном сјајношћу прославио празник св. апостола Петра и Павла. У политичком погледу позив тај само у толико ће нешто да значи, што се из њега види јасно да Пије IX. на сваки начин мисли да ће Јуна месеца 1867 бити у Риму, ма да противно хоће да каже бечки архиепископ у своме пастирском писму, које смо јуче напоменули.

И „Н. Сл. Преса“, која је до сад пуну веру имала у турске извештаје с острва Крита, почиње признавати да је грешила, јер вели да јој је сад очевидно, да су се Турци на празно хвалили победама, а овамо од како се започе устанак па све до сада не учинише ни корака напред. За бој код манастира Аркадиона вели да је произвео одушевљеност, коју није могућно описати. Манастир тај лежи на својих шест сахата од Ретима, окружен је високим јаким зидинама и са својим дивним баштама изгледа као нека оаза међу стењем. Мислило се да га је тешко освојити, па томе се има приписати што је Коронео погрешио те онолике многе жене и децу дао ту склонити. Јаке куле браниле су зид око манастира и Турцима задавале много посла. Барут је потпаљен на шест места, и то не у лагумима, нарочито направљеним, као што се с почетка мислило, него у подрумима и тремовима, где је држан био. Мустафа-паша, видевши да планинским топовима не може зидинама да досади, даде из Ретима донети топове велике те с њима развали зидове. Борба је у порти трајала шест сахата. А барут је у подрумима потпаљен истом кад множина Турака беше нагрнула унутра. Каронео се са својим људма држи укопан испод планине Иде. На два дана после овог догађаја у манастиру пуковник се Симбракакија био с Турцима на западу од Канеје, близу тврдиња кисамских. Како се овај бој окончао, није познато, јер при поласку поште још се у Канеји чула пуцњава из топова и одавде је Турцима на врат на нос послана помоћ. Но и тај ће бој бити да се свршио као и сви досадашњи, — устаници биће да су се повукли, па за дан два опет искрсли и с Турцима се на ново побили, а ови ће ипак пустити у свет глас о новој победи.

Грчке новине јављају, да су се у Тесалији дигли Аграфчани, а то је силно једно племе јелинско.

БЕОГРАДСКЕ НОВОСТИ.

* Који су пријатељи оружја, не ће им јамачно немило бити кад сазнају, да је овдашња трговина Јевђенија П. Поповића, која се једнако труди да се снабдева оружјем најновијим и најлепшим, ових дана на пробу добила неколико различитих пушака иглењача, које су се у новије доба показале толико пробитачне, и то из саме фабрике онога, који их је пронашао, на име г. Дрејза из Семерде у Пруској. Те су пушке у дућану његову изложене на углед, и неколико дана моћи ће ту да се виде. Г. Поповић ће драге воље свакоме који би га походио дати да посмотри и прегледа ово дивно оружје а уједно и показати како је састављено и како с њим треба да се поступа. Ту има и ловачких пушака с једном и две цеви, кратких и дужих штуцова за гађање у пишан, салонских пушака и револвера свакојаких.

РАЗЛИЧНОСТИ.

Чудан лек од колере не давно је из св.-антунове болнице у Паризу достављен француској академији. Болника бејаху већ оставили лекари, по свим знацима судећи смрт му је већ стајала за вратом, а међу тим неки лекар по имену др. Лорацис, који припада медичком факултеву, замоли се да му допусте да на болнику учини један покушај. Неком дакле справом сасне му у жиле 400 грама воде која је била врућа 40 града. Пре него што је тај покушај учињен, тело је по утроби, испод пазуха и под грлом имало топлине 26 града, а како се она вода сасу топлина порасте на 30 градда. На 10 минута после тога болник се дигне и заиште да му даду воде да пије; сутрадан је био са свим здрав.

ХЕЋИМ-БАША.

(Продужење из бр. 226.)

Ја се тргох натраг не знајући шта да чиним, али ме човек дохвати за скут од хаљине па рече турски: „Не бој се хећим-башо; посади се мирно; ја сам пријатељ твој.“

„Не бојим се о дервишу!“ рекох: „Дођох само да се напијем воде; пусти ме да те оставим твојим мислима.“

„Јок, хећим-баши; седи, седи, не дижи се; сад ће Муса доћи,“ рече дервиш.

Ја онемех од чуда па се не усудих ни да отворим уста да не бих како одао себе; него док тако бејах у неизвесности, ето нам Муса скочи одозго па не узнемирујући се ни мало што је ту дервиш, посади се и одмах поче да казује шта је.

„Погледај амо,“ рече: „паша нам ево шаље овај лист хартије, запечаћен његовим печатом. Вели да је дервиш Абдула дошао његовим послом и да он има уњ вере. Ми треба да слушамо и да радимо што нам Абдула Факир каже.“

На ово се дервиш подиже па погледа горе преко ивице обалине да нема гдегод кога близу иза нас — а већ пред нама је и онако река била. За тим се посади па поче турски овако говорити:

„Чујете ли, ја сам дервиш Абдула, Факир, слуга божји. Ја немам новаца; ја пљујем на новац. Али ја сам Османлија па мрзим Бедуине. Ја сам пријатељ великих паша и везира, кад их мудрост њихова изда, онда ето их Абдули сину Муратовом. Ја сам пријатељ Насредин-Мухамеду Кану Хератскоме; ја сам љубимац Мирулаху Кану Корасанскоме; и заиста сам ја саветник Досту-Мухамеду Кабулскоме, којега сам дете спасао кад је хтело да увене с урокљивих очију. Ето сам сада дошао у Арабистан и састадох се с Хафиз-пашом, који је човек по моме срцу; па гле! нађох га болесна и у муци, образ му је поцрнео и незгодно му је, као човеку који јаше на седлу, у коме игла има. И запитах га: „Где је бува што те уједа?“ а он рече: „Погле! пас Фарук, шеик од Шамара, оцрне ми образ и ето жудим да му се осветим.“

„А ја рекох Хафизу: „Погледај на ме; ја сам дервиш, слуга свемилостивога; и ја знадем да је Бедуин пас ујео Османлију лава, и да су две слуге његове још једнако с Арапима у пустињи. С тога сам и дошао да ти помогнем мојим саветом. Не бој се, не ће ти шеик измаћи: „зрно прелази од руке до руке али најпосле опет иде под воденични камен,“ тако ће судбина довести шију Арапинову под твоју ногу.“

Па дервиш настави тако живосним говором да нам казује план, по коме би ваљало шеика Фарука намамити на плен па довести међу заседе. Паша је рачунао на дервиша, Мусу и мене да му помогнемо извршити намеру, па је очевидно спремио све само да цело племе потре картачом и ситним зрном из топа и из пушака. Муса постаде готово онакав исти занесењак као и дервиш, па пун бејаше мисли како још да се пашин план дотера. Што се мене тиче, ја само увиђах на све стране велике тегобе. Шеик се већ навикао на замке као какав стари варошки пацов на мишоловке, а био је шпијунима и уводама боље служен него паша. Ја сам чисто са свим сигуран био да би ми сваки покушај да шеика натентамо на заседу, платили својом главом, јер је он на сву прилику о целој ствари преко шпијуна извештен био. Муса је био са свим за план па напомену да може бити да мени моја вера смета да служим Османлији. Ја осетих прекор па помислих да ћу паметније учинити ако се као мало по мало приклоним плану. Тако на послетку удесисмо план са свим на ситно па остависмо дервишу да га изврши. Пред вече опростисмо се са светом протувом, који се одмах крену у Мосул однесавши собом крвави план како да се племе шамарско поништи.

(Продужиће се.)

НАЈНОВИЈЕ.

„Опиниоие“ од 6. ов. м. јавља да ће Италија тражити од Турске задовољење што јој је увређена застава; на име 26. пр. м. Турци су напали на италијанску поштанску ватрењачу „Принчипе Томасо“, која је код Кандије стојала, а мислили су да у њој има критских бегунаца. Генерал је Флерија 6. ов. м. отпутовао натраг у Париз. Исто тако и из Рима је отпутовао генерал Монтебело. Царица француска полази у Рим 14. ов. м. Хрватски је сабор 6. ов. м. усвојио из предложене му адресе три точке, на име: законски чланак 42. од 1861 (автономија) остаје непромењена основа у државноправним одношајима; тројна краљевина нит има права нити је дужна ићи на угарски сабор, а нема томе ни законита начина; тројна је краљевина по своме државном праву власна и обвезана да се самостално споразумева с круном. Будући се на овај начин са свим прекида свеза с Угарском, то је сутра дан унионска партаја (т. ј. она која држи с Угарском) изјавила да се не ће више мешати у дебату нити давати гласа, јер сабор иде по начелима супротним. У Петербургу је барон Стиглиц отпуштен из службе као гувернер банчин, а остаје члан министарства финанције у пословима који се тичу кредита. Новине „Голос“ узапћене су за два месеца дана, почем су добиле већ две опомене. Саксонски је краљ 7. ов. м. у 11 сахата пред подне отпутовао из Берлина натраг у Дрезду. Сабор је пруски 6. ов. м. одобрио са свим буџет, али не у свему онако, како је од владе предложен, те тим поводом рече Бизмарк: „Ма да одобрени буџет одбацује понека главна захтевања владина, опет зато влада ће покушати да с њим изиђе на крај, па тиме да покаже колико сабору поштује право које му припада да одобрава буџет.“ Ф. ц. м. Бенедек и генерал гроф Клам-Галас доиста су имали међу собом двобој. Клам-Галас је рањен у белу џигерицу тешко, и сад лежи у дворцу Мигацу код Ваца. Због ствари између њих двојице био је још један двобој; а који су се ту били не каже се поименце, но по свој прилици биће бивши министар ф. м. л. гроф Менсдорф и први ађутант царев ф. м. л. гроф Кренвил, јер је отпре већ речено да су се они завадили због распре између Бенедека и Клам-Галаса и да хоће да се бију.

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.